APORTUL CĂRTURARILOR ROMÂNI BASARABENI LA VALORIFICAREA UNITĂȚILOR FRAZEOLOGICE REGIONALE DE LA EST DE PRUT

VALERIU SCLIFOS*

Adunarea, publicarea şi studierea unităților frazeologice regionale de la est de Prut, ca, de altfel, şi din alte zone ale spațiului românesc, prezintă o importanță deosebită pentru lingvistica românească, iar valorificarea lor merită o atenție deosebită din partea cercetătorilor în domeniu, deoarece ele pot oferi date ştiințifice deosebit de prețioase şi sugestive despre limba română şi evoluția acesteia.

Aceste comori ale limbii – „vorbe vechi", „vorbe din bătrâni", „zicale", cum sunt numite ele adesea în popor – au continuat să apară pe parcursul întregii dezvoltări istorice a poporului român. Ele îşi trag originea din cele mai vechi timpuri, fiind atestate încă în primele monumente scrise în limba română din secolul al XVI-lea. Preocupări, din ce în ce mai evidente, pentru culegerea, descrierea şi utilizarea frazeologismelor specifice graiurilor populare pot fi urmărite cronologic, începând cu oamenii de cultură din primele secole de limbă română scrisă (mitropoliții Varlaam şi Dosoftei, apoi cronicarii moldoveni şi munteni – Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Radu Popescu –, Dimitrie Cantemir, stolnicul Constantin Cantacuzino ş.a.). Mai târziu, acelaşi interes special pentru valorificarea unităților expresive populare l-au manifestat în operele lor, de această dată într-un mod mai avansat şi mai documentat, scriitori precum Constantin Negruzzi, Teodor Stamati, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Vasile Alecsandri, Ion Creangă, Mihai Eminescu, Ion Slavici, George Coşbuc. De la sfârşitul secolului al XIX-lea şi până în prezent, o serie de lingvişti, folclorişti şi scriitori consacrați, cum ar fi Lazăr Şăineanu, Iuliu Zanne, Elie Cristea, Alexiu Viciu, Gheorghe Ghibănescu, Ştefan Paşca, Petre Coman, Ioan Muşlea, Gheorghe V. Madan, Petre Ştefănucă, Diomid Strungaru, Eugen Coşeriu, Apostol D. Culea, Nicolae Popovschi, Theodor Holban, Tatiana Găluşcă, Leonid Corneanu, Vasile Soloviov, Nicanor Rusu, Efim Junghietu, Mihail Purice, Stelian Dumistrăcel, Dorina Bărbuț, Ion Nijloveanu ş.a., au contribuit substanțial la colectarea,

* Institutul de Filologie al Academiei de Ştiințe a Moldovei, Chişinău, str. Ştefan cel Mare şi Sfânt, nr. 1, Republica Moldova.

ALIL, t. LVII, 2017, Bucureşti, p. 323–336

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

publicarea şi studierea unităţilor frazeologice regionale. În diverse publicaţii ale timpului – monografii, dicţionare, vocabulare regionale, manuale, broşuri, culegeri zonale de folclor, reviste de specialitate, volume de memorii, cărţi despre istoria satelor, studii, articole, ziare etc. –, pe lângă proverbe, zicători, sunt incluse şi unităţi frazeologice regionale autentice.

În cele ce urmează, ne vom opri asupra contribuţiei unor cărturari români basarabeni la valorificarea şi punerea în circuitul lingvistic a resurselor frazeologice regionale.

Gheorghe V. Madan

Scriitorul Gheorghe Madan, „acest fiu duios al Basarabiei", cum l-a numit poetul Vasile Luţcan, a început să culeagă producţii folclorice încă de la vârsta de 15 ani, prin 1885, din satul său natal, Truşeni, de la consăteni, conform propriei mărturisiri în volumul *Suspine. Poezii populare din Basarabia* din 1897: „Eu când am început a culege cântece, proverbe, legende, obiceiuri etc. n-am făcut-o decât pentru a-mi satisface sentimentul naţional, care atunci începuse a muguri şi a înflori în mine. Pe atunci eram copilandru de cincisprezece ani, şi nici prin vis nu-mi trecea că voi trăi vreodată în România şi le voi publica" (Madan 1991: 14).

De câte ori va fi nevoie ca Basarabia să fie ilustrată şi prin creaţiile ei populare, se va recurge, cu certitudine, la texte din volumul *Suspine*, care a devenit o carte de referinţă pentru folclorul basarabean. De exemplu, din această prestigioasă colecţie, Zamfir C. Arbure a selectat numeroase texte folclorice pentru monografia sa *Basarabia în secolul XIX-lea*, editată la Bucureşti în 1898, reţinând o serie de proverbe, zicători şi expresii populare culese de Gheorghe Madan: *paza bună trece primejdia rea*; *nu te face mort în popuşoi cu sacul legat la gură*; *nu te face popă în biserică străină*; *osul gol nici cânii nu-l rod*; *jupoaie teiul când se ia*; *capul tăiat se prăvale*; *mărunţel ca macul*, *dar iute ca dracul*; *cuiul cu cui se scoate*; *de nevoie mănânci şi plăcinte* ş.a. (Arbure 1898: 191–192).

La sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, culegerea *Proverbele românilor din România, Basarabia*, *Bucovina*, *Ungaria*, *Istria şi Macedonia* (1895–1912) a lui Iuliu A. Zanne era în curs de elaborare. La alcătuirea acestei lucrări care sintetizează informaţia cuprinsă în peste 230 de surse au contribuit, de asemenea, câteva sute de corespondenţi voluntari din diferite regiuni ale ţării, în primul rând învăţători şi preoţi. Pentru colectarea materialului din Basarabia au fost antrenaţi pe atunci studentul Gheorghe Madan şi profesorul I. Titorian. Conştient de importanţa misiunii încredinţate, publicistul şi folcloristul basarabean a colectat şi i-a expediat lui Iuliu Zanne peste o sută de proverbe şi expresii populare din zona centrală a Codrilor (care vor fi publicate în volumele III–VII şi X ale monumentalei culegeri *Proverbele românilor*), şi anume din comunele Truşeni (din care provin cele mai multe materiale) şi Costeşti (ţinutul Chişinău), Valea Părului (ţinutul Bender), Hârtop-Mare (ţinutul Orhei) ş.a.

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

Menționăm un şir de exemple extrase din volumele respective, din care o parte sunt explicate de autor, iar altele sunt reproduse fără explicație: *a-l lega de gard* = „adică a amăgi, a prosti, a-şi bate joc de cineva, a face pe cineva să creadă ceea ce nu este, a făgădui oarece cu gândul de a nu se ține de cuvântul dat”; *parcă ai s-o fierbi în oală* = „deznădăjduit în urma unei neizbânde”; *de la calic să mai iei traistă*! = „adică ce să mai iei de la cel sărac!”; *drum bătut ca şezutul popii* (bătut are aici înțelesul de „plin, neted”); (*stai*) (*mai încet*) *doar nu vin turcii*, *nici tătarii* = „ca să mai potoale pe cel ce se grăbeşte, fără să mai fie rost de treabă”; *a văzut pe Bâcu* = a pățit-o (codrii Bâcului, pe drumul de la Sculeni la Chişinău, în Basarabia, erau vestiți odinioară pentru tâlhăriile ce se săvârşeau aici); *este poftă şi răbdare* = „adică să birui în poftele noastre”; *a fi un „laudă-mă, gură”* = „pentru un fălos, un lăudăros”; *a prins mămăliga la coarjă* = „arată pe bogatul, ridicat dintre nevoiaşi şi totodată fudul”; *de cel rău taie poala şi fugi*; *după sac şi petecă*; *a-i plăti ciubote roşii*; *a-şi pune pofta în cui*; *mănâncă răbdări prăjite*; *îi tremură mâna de milostenie* ş.a. Unitățile frazeologice citate atrag atenția prin structura lor lexicală sau prin alte particularități, condiționate de locul în care au apărut. Întâlnim aici cuvinte învechite ori cu accepții regionale (*calic* „infirm”), fonetismul *coarjă* (propriu Moldovei istorice), sintagma *drum bătut*, generalizată la nivelul românității (*cale lungă, drum bătut!*), particularități morfologice (*petecă* pentru *petic*). Nu lipsesc implicațiile istorice, în *nu vin nici turcii, nici tătarii!* (cu referire la năvălitorii care au bântuit Basarabia) sau în frazeologismul *a-i plăti ciubote roşii* (*cuiva*), care constituie o reminiscență din trecutul feudal al principatului Moldovei, având sensul „a plăti deplasarea trimisului judecătoresc la domiciliul inculpatului pentru a-i comunica sentința, rezultatul etc.” (semnul distinctiv al însărcinatului respectiv era culoarea cizmelor).

Eugeniu Coşeriu

Interesul lui Eugeniu Coşeriu pentru lingvistică s-a manifestat de timpuriu, încă din primele sale articole publicate înainte de al Doilea Război Mondial. Faptele de limbă au fost adunate în perioada când Coşeriu era licean la Bălți (1931–1939) şi în timpul studenției sale la Facultatea de Litere şi Filozofie din Iaşi (1939–1940); materialele provin, în cea mai mare parte, din comuna natală Mihăileni, județul Bălți.

Primul articol al tânărului de numai 19 ani, intitulat *Material lingvistic basarabean*, apare în revista „Arhiva” din Iaşi din 1940. La rubrica *Cuvinte interesante din punct de vedere semantic*, pe lângă explicarea unor cuvinte mai neobişnuite, ieşite din comun, autorul propune o serie de unități frazeologice din zona județului Bălți, cu explicațiile corespunzătoare, oferind uneori şi contextele în care acestea sunt folosite. Iată câteva exemple: *a îmbla-n boboti* = „a umbla fără rost, a umbla ca un orb” (*Nu faşi n'icî*; *îmblî-n boboti*, *ca on nebun*); *a grăi-n dodii* =

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

„a vorbi aiurea, a aiura”; *hapsân la lucru* = „foarte muncitor, muncitor până la nepăsare de sine, care munceşte cu toată sforţarea de care-i capabil” (*Nu şi aşă hapsân la lucru*, *cî s-a rupi şeava-n tini*!); *a tragi o chelfăneală* = „a bate tare” (*Dacî nu te-oiu zăpsî eu şi-ţ trag o chelfănealî bunî*); a *şâdé pi coasti* = „a boli grav”; *puşché pi limba ta* (numai în expresii) (Coşeriu 1940a: 228–246). Între cazurile exemplificate figurează variantele inedite *a umbla în bobote* (cf. *a vorbi în bobote*, de largă răspândire); *hapsân la lucru*, delimitare pentru a exprima superlativul însuşirii, dar într-un domeniu total neobişnuit. Alteori este vorba de folosirea unui cuvânt, restrictiv, în cadrul unei unităţii frazeologice hortative: *puşchea pe limbă!*, unde *puşchea* (lat. *pustula*) înseamnă „pustulă – veziculă dureroasă localizată pe mucoasa cavităţii bucale”.

În acelaşi an i-a fost publicat lui Coşeriu, în „Revista critică” din Iaşi, un al doilea articol, cu titlul *Material lingvistic şi folcloric*, alcătuit din nouă părţi, dintre care citäm: *Cuvinte şi forme*, *Expresii*, *Credinţe*, *superstiţii*, *obiceiuri*, *Descântece*, *Jocuri de copii* ş.a. Am reţinut câteva exemple din secţiunile *Expresii* şi *Cuvinte şi forme*: *a avea cuvânt în faţa cuiva* = „a fi stimat, considerat de cineva”; (*îmi trebu cutari lucru*) *cum îi trebu cânilu a cincilea ќicior* = „cutare lucru nu-mi trebuie defel”; *cât lumea şî pământul* = (în propoziţii negative) „niciodată”; (*cutari lucru-n' trebu*) *cum în' trebu drâmbî* = „cutare lucru nu-mi trebuie defel”; *da ci-am pliaşcat* = „da ce m-am prostit, am agiuns în mintea copiilor”; *îi râs în casî* = „îi murdărie, gunoi în casă”; *dă-i colac şî lumânari* (Coşeriu 1940b: 159–173).

Dintre formaţiunile citate, atrag atenţia *a avea cuvânt* într-o variantă adăugită: *a avea cuvânt în faţa cuiva*, de altfel, precizare bine-venită; *îi râs în casă*, cu o semnificaţie proprie Basarabiei; forme morfologice specifice: verbul *trebu* şi dativul *cânilu*.

Nicolae Popovschi

Istoricul basarabean Nicolae Popovschi (1875–1948), profesor de istorie la Liceul „Alecu Donici” din Chişinău (1918–1938), a colaborat la revistele „Şcoala”, „Viaţa românească”, „Viaţa Basarabiei” ş.a., semnând articole sau proză. A mai publicat câteva studii istorice referitoare la problemele Basarabiei, un *Dicţionar român–rus* (1920) ş.a.

În volumul de memorii *Din negura trecutului*, Nicolae Popovschi inserează peste o sută de expresii, proverbe sau pilde auzite de la părinţi în copilărie, pe care le-a intitulat sugestiv *Din ale mamei tăclăli*. Iată câteva dintre numeroasele exemple (cu sau fără explicaţiile de rigoare), extrase din acest volum: *şţie şi toaca în cer*^{i}*!* = „foarte mult”; *i-a arătat cârciul babei* = „nu i-a împlinit dorinţa”; *acolo-i ќică mucul!* = „acolo umblă des”; *a pus nasul la iernatec!* = „şi-a pierdut curajul, s-a muiat”; *să vii când te-oi chema eu* = „niciodată”; *atâta-i tot şi lada în pod!* = „mai mult nimic nu-i”; *mi-a îngheţat bumbul!* = „e frig, e ger mare”; *eşti bun de*

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

trimis după moarte (se zice omului leneş, care umblă încet); *îl cunosc ca pe un cal breaz* = „îl cunosc bine”; *mi-a vestejit pătrunjelul!* = „au scăzut puterile, au trecut tinereţile”; *te-a dat la coteţ!* = „nu te mai hrăneşte sau nu te mai primeşte ca mai înainte”; *a răzbătut Timişvarul!* = „se zice de omul care a călătorit foarte departe”; *la paştele murgului* = „niciodată”; *parcă eşti din iepile Catargiului!* = „eşti prea pretenţios, prea năzuros”; *slut la Prut, da' la Hârlău şi mai rău!* = „rău peste tot”; *îi leneş de-i pute urma*; *e sănătos (tare) ca nuca*; *ai făcut o bortă-n cer!* (se zice aceluia care se laudă sau se mândreşte cu o faptă neînsemnată); *smânşit din botez* = „nu tocmai teafăr” ş.a. (Popovschi 1940: 39–80).

În seria de exemple citate, în afara celor de largă circulaţie în spaţiul românităţii (*a şti şi toaca-n cer*, *bun de trimis după moarte*, *a cunoaşte ca pe un cal breaz*), remarcăm unele cu valoare documentar-istorică sau de apartenenţă a graiurilor basarabene la ansamblul limbii române: *slut la Prut, da' la Hârlău şi mai rău!* şi *parcă eşti din iepile Catargiului!*, care conservă numele familiei boiereşti Catargiu, cu numeroase latifundii şi herghelii. Alteori, poate fi vorba de o experienţă proprie în ţinuturile româneşti: *a răzbătut Timişvarul!*.

Leonid Corneanu

Pasionat de culegerea şi editarea proverbelor, zicătorilor şi cimiliturilor, poetul basarabean Leonid Corneanu (pseudonimul lui Leonid Cornfeld) publică înainte de război, în 1940, volumul *Zâcători, gâşitori şi şinghilituri vechi moldoveneşti*. Redactorul responsabil al aceste lucrări, Ivan D. Cioban, scrie în *Prefaţă* că aceste materiale preţioase „sunt adunate de către studenţii Institutului Pedagogic Moldovenesc din Tiraspol, de către învăţători şi şcolari şi din alte colecţii”, dar cuprind şi selecţii din listele apărute „de câţiva ani în gazetele şi jurnalele «Moldova socialistă», «Comsomolistul Moldovei», «Octeabri», «Scânteia leninistă», trimise de către corespondenţi la redacţii” (Cornfelid 1940: 2).

Alcătuitorul a clasificat întreg materialul în grupuri tematice, ilustrate printr-un număr semnificativ de frazeologisme regionale: *i-a îngheţat cenuşa sub foc*; *a şi îmbrăcat ca cucu în pene*; *îi ie lemnu de pe foc*; *mănâncî aur cu lingura*; *zădărăşti câinii în sat*; *se sparie, ca calu de tropotu lui*; *i-a îngheţat limba-n gură*; *grăieşte cu o jumătate de gură*; *cată capăt de gâlcă*; *stinže focu cu bumbac*; *vra lapte de la vacă stearpă*; *a faşi bortă-n apă*; *tac*, *tac*, *ca nuşili-n sac*; *parcă l-a frecat cu ridichea la nas*; *îmblă*, *parcă-i loţit cu oiştea*; *îi cântă purişele-n urechi*; *îi bun de dus de căpăstru*; *îmblă ca câinele surd la vânat*; *înţălеţ*, *ca purşelu în prăjiţăi*; *parcă a ḱicat din stele*; *a mâncat omăt fript* ş.a. (Cornfelid 1940: 3–65).

În 1952, acelaşi autor publică o lucrare mai amplă, intitulată *Culegere de proverbe, zicători, ghicitori, cimilituri şi expresii norodnice moldoveneşti*, unde, printre numeroasele unităţi frazeologice antologate, apar şi structuri inedite, care nu

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

sunt prezente în ediția anterioară: *îi flămând ca găina morarului*; *scrie ca talpa gâştii*; *şi pe sub pământ răzbate*; *se potriveşte ca peticul la sac*; *cată sfadă cu lumânarea*; *a mâncat ruşinea cu măligă*; *se amestică ca mărarul în pătrunjel*; *bun ca sarea-n ochi*; *bate ca-ntr-un sac cu fasule*; *i-a măsurat spinarea*; *fură oul de sub cloşcă*; *cloceşte pe vatră*; *parcă-i trăsnit din botez*; *îi bun de pus în cânepă*; *cată clenș*[i] *în pepene*; *cerne apa prin ciur*; *a căscat de două ori o dată*; *creşte ca iarba sub piatră* ş.a. (Corneanu 1952: 17–145].

Şi în seria de exemple culese de Leonid Corneanu remarcăm unități metaforice din fondul frazeologic general al limbii române, aici în variante locale, obținute fie prin amplificarea structurii (*îmblă ca câinele surd la vânat*; *cată sfadă cu lumânarea*), fie prin substituții lexicale (*bun* – pentru *drag – ca sarea în ochi*), inedite pe fond umoristic (*îi flămând ca găina morarului*; *a mâncat omăt fript* etc.).

Theodor Holban

Istoricul basarabean Theodor Holban (1904–1990), din păcate încă foarte puțin cunoscut, apropiat al lui Nicolae Iorga, a devenit în 1931 „doctor în istorie şi filologie slavă”, cu teza *Românii pe teritoriul polonez până în secolul al XVI-lea*, în limba polonă. Este autor a câteva articole cu caracter lexical în revista „Arhiva” din Iaşi în anii 1928–1930.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, mai precis în 1943, Theodor Holban publică în revista „Viața Basarabiei” studiul *Monografia județului Bălți*, unde, odată cu cercetarea aspectului etnogeografic al județului, autorul enumeră, cu explicații, aproape 200 de cuvinte specifice zonei şi aduce exemple de unități frazeologice regionale culese din același județ: *s-a făcut butie de apă* = „s-a umflat bând”; *şade posmol* = „nu se mişcă (un bolnav)”; *ca o cicioare* = „slabă”; *ca o lişiță* = „încet, insidios”; s-*a făcut țifoaie* = „s-a săturat”; *s-a făcut ghiftă* = „s-a săturat”; *s-a făcut ќişcă* = „s-a săturat tare”; *a pune boii în plug cu cineva* = „a se întovărăşi”; *pâine ca prăhaghița* = „pâine puhabă”; *a face casa velniță* = „a răci casa lăsând uşa deschisă”; *a face sorişte* = „a face gunoi”; *trăieşte ca o ghiholiță* = „trăieşte bine”; *slabă ca o suveică* = „foarte slabă”; *frumos ca un hârzob* = „foarte frumos”; *a se pune în poară* = „a se împotrivi (cuiva)” ş.a. (Holban 1943: 89–122).

În anii ’50–’60 ai secolului trecut, scriitorii basarabeni George Meniuc, Petru Zadnipru, Spiridon Vangheli, Valentin Roşca, Pavel Boțu, Victor Teleucă au cules un bogat material folcloric din diferite zone ale republicii. O parte dintre aceste texte folclorice au fost incluse în culegerea *Căutătorii de perle folclorice* din 1984.

Scriitorul Valentin Roşca a adunat în anul 1947 în câteva localități ale Republicii Moldova mai multe texte, printre care şi câteva unități frazeologice regionale: *i-a cântat cucul din spate*; *l-a zvântat în bătaie şi pe urmă îi plânge de milă*; *sub pădure vede*, *da’ sub nas nu vede*; *câți draci are el*, *nu sunt în stâncă*;

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

tace chitic, *ca peştele-n oală*; *a călcat cu stângul când s-a sculat* ş.a. (Junghietu, Moraru 1984: 122).

Scriitorul Pavel Boţu a cules şi el în 1953 o serie de creaţii populare orale. Exemplificăm câteva frazeologisme din înregistrările lui: *nu-l mai nimereşti nici cu cald*, *nici cu rece*; *na-ţi-o frântă*, *că ţi-am dres-o*; *după cum îi bună ziua – şi mânţămita*; *s-a fript la borş ş-amu suflă şi-n smântână*; *i-a cântat cucul în faţă* ş.a. (*ibidem*: 89–142).

Nicanor Rusu

Profesorul Nicanor Rusu (1910–1990), italienist român basarabean, „pedagog înnăscut, cu o cultură solidă, simţ critic şi gust artistic", cum îl consideră Andrei Crijanovschi (2011: 8), reprezintă o figură marcantă a filologiei româneşti.

În anul 1961, în perioada când activa la Institutul de Limbă şi Literatură al Academiei de Ştiinţe a Moldovei, Nicanor Rusu a publicat studiul *Despre expresivitatea limbii vorbite*, unde se arată interesat de unităţile frazeologice existente în graiurile populare. Făcând trimitere la articolul lexicografului Vasile Soloviov, preocupat de problema culegerii neîntârziate a bogatului material frazeologic de factură orală, autorul remarcă: „De câte ori nu ni s-a întâmplat să avem o conversaţie cu unii din aceşti oameni, care aruncă adesea câte «o vorbuliţă», câte o expresie aşa de «năstruşnică» şi originală, încât rămâi «tablou». Aceste expresii sunt mai locale, mai individuale, mai personale, pentru că ele se folosesc numai într-o anumită regiune, într-un anumit raion, într-un anumit sat" (Rusu 1961: 161). Autorii anonimi, constată Nicanor Rusu, creează „multe expresii originale şi interesante, a căror soartă, însă, e lăsată la voia întâmplării. Nu încape nicio îndoială că aceste expresii ar trebui de asemenea să fie culese şi publicate, tot aşa cum se culege materialul dialectal de către dialectologi şi cel folcloric de către folclorişti" (*ibidem*: 161). Autorul prezintă un bogat material lingvistic, cu indicarea, de fiecare dată, a localităţii de unde au fost colectaţi diverşi termeni regionali, construcţii, zicători, expresii populare şi alte îmbinări neobişnuite de cuvinte specifice graiurilor locale. De cele mai multe ori este dat şi contextul în care aceste expresii populare sunt utilizate, iar atunci când în componenţa acestora apare un cuvânt mai puţin cunoscut, el este explicat.

Iată câteva dintre numeroasele exemple: *a stolohăni (pe cineva)* = „a-i da o bătaie bună". Cuvântul *stolohan* desemnează un snop de paie de secară după ce a fost îmblătit (din spicele cărora s-au scuturat grăunţele cu îmblăciul), apoi legat strâns şi folosit pentru acoperirea caselor: „Să mă stolohănească el pe mine?" (Sarata-Veche, Făleşti); *a se ridica de la măligă la colac şi a se coborî de la colac la mămăligă* = „a se ridica de la o situaţie modestă, umilă, la o situaţie superioară şi a decădea iarăşi la situaţia de mai înainte" (grandeur et décadence): „Nu mă ridica, Doamne, de la măligă la colac, că-i tare rău când trebuie să te cobori iar de la colac la măligă"

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

(Chişinău); *a-l duce (pe cineva) în spinare până i se roade şezutul* = „a argăți la cineva din noapte până în noapte fără a reuşi să-l mulțumeşti vreodată”: „Aista-i dintr-acei, pe care îl duci toată ziua în spinare, iar sara el îți bate obrazul, că i-au ros şezutul” (Coiuceni, Făleşti); *a i se aprinde (cuiva) iazul* = a nu avea nicio grijă: „De ce să nu cânte, ce, li s-o aprins iazul?” (Sărata-Veche, Făleşti); *a se schimba crângul (pe la cineva)* = „a-şi schimba firea”: „Se pare că s-a schimbat crângul pe la voi, de v-ați făcut aşa de darnici” (Sauca, Otaci); *a merge ca o vacă ce-i greu iernată* = „a fi lipsit complet de puteri” (Ialoveni, Chişinău); *a dormi cu picioarele pe clampa uşii* = „a avea o casă atât de mică şi strâmtă, încât să fii nevoit să-ți strângi picioarele” (Sărata-Veche, Făleşti); *a lua oleacă de stuchit pe limbă* = „se spune despre un om cu chef, care are gust de vorbă” (Năvârneț, Făleşti); *a avea un noroc pleşcat* = „a nu avea noroc” (Călăraşi); *a grăi ca mutul cu surdul* = „a nu se putea înțelege prin vorbă, necunoscând limba partenerului” (Elenovca, Făleşti); *se lipeşte ca grebănosul de perete* (Râşcani) ş.a. (Rusu 1961: 161–174).

Alte unități frazeologice regionale, adunate pe parcursul anilor de folcloriştii basarabeni pe teritoriul dintre Prut şi Nistru, au fost publicate în câteva lucrări din seria colecției zonale de folclor românesc, care cuprinde nordul, sudul şi centrul Republicii Moldova. Rubrica *Proverbe*, *zicători*, *expresii* a fost alcătuită şi îngrijită de etnologul şi paremiologul Efim Junghietu.

În cele ce urmează reproducem câteva serii din zonele menționate:

a) din părțile Codrilor: *a vorbi de mama sâmbetei* = a vorbi mult (Condrăteşti, Ungheni); *a prinde daraftul cuiva* = a-i alina pofta (Valea-Trestieni, Nisporeni); *nu-mi cânta mie cucoşi!* (Sadova, Călăraşi); *se țepeneşte ca mâța pe gheață* = se potriveşte ca nuca de perete (Ruseştii Noi, Ialoveni); *şede ca zilele-n pumn* (Dolna, Nisporeni); *se ține ca colbu di dobî* (Măgurele, Ungheni); *stă drept ca frânghia-n sac* (Rădeni, Călăraşi); *i-au mas şoarecii în pântece* (Iurceni, Nisporeni) ş.a. (Folclor 1973: 323–331).

b) din Buceac: *îmi mănânc plămânii cu el* (Giurgiuleşti, Vulcăneşti); *a i se muia roatele cuiva* (Alexandru Ion Cuza, Vulcăneşti); *a da deca* = a cinsti băieții din sat cu o căldare de vin, pentru a fi considerat „flăcău” şi a putea participa la petrecerile tineretului din sat (Suhat, Cantemir) (unitatea frazeologică atrage atenția prin neologismul *deca* (< fr. *déca* şi ngr. *déka*), element de compunere care înseamnă „zece” şi serveşte la formarea unor substantive şi adjective: *decaedru*, *decapod*, *decastil* ş.a.); *de când ghenќii* (Alexandru Ion Cuza, Vulcăneşti); *de când rânќii* (Giurgiuleşti, Vulcăneşti) ş.a. Ar prezenta interes, după părerea noastră, originea şi sensul lexemelor *ghenќii* şi *rânќii* din componența frazeologismelor regionale. În româna comună sunt utilizate unitățile frazeologice *de când cu moşii verzi* (sau *roşii*) sau *de când cu lupii albi* cu sensul „de foarte multă vreme”, care sunt frazeologisme-sinonime cu *de când ghenќii* şi *de când rânќii* (Folclor 1982: 292–296).

c) din nordul Moldovei: *a tăcea ca vaca-n şură* (Criva, Briceni); *a şedea ca vaca la muls* (Caracuşenii Vechi, Briceni); *a da hultul* = a da năvală, a da buzna: „Negru-o dată-a strănutat/ iute: Peneş a scăpat!/ Şi a pus picioru-n scară/ Şi-*a dat*

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

hultul drept la vale…"; *a păți ca țiganul la mal*; *a o păți ca ursul la miere*; *o dată om şi de zece ori nimică*; *s-a dus să prindă raci cu volocul*; *nu îmbla cu cioara vopsită*; *nu-i praznic în toată sâmbăta* (Paustova, Ocnița) ş.a. (Folclor 1983: 239–247).

d) din stepa Bălților: *a umbla cu mămăliga în traistă* (*după ceva*), versiune locală pentru *a umbla cu pâinea în traistă*, cu circulație generală = „a căuta mult şi insistent": „Îmbla (unul) cu mămăliga în traistă şî nu găsă n'ireasî" (Todireşti, Ungheni); *s-a fript cu uncrop şi se teme şi de apă rece* (Mihăileni, Râşcani); *aruncă nuci în pod cu furca* (Mihăileni, Râşcani); *cară vânt cu sita* (Mihăileni, Râşcani); *a fi caimacan* (cuvânt de origine turcă [*kaymakam*] pătruns în vocabularul local) *la trebi* = a fi harnic şi priceput (Sineşti, Ungheni); *a se da la brazdă* (Risipeni, Făleşti); *a se duce pe apa Sâmbetei* (Risipeni, Făleşti); *a căuta pe cineva ca pe un ou* (Sineşti, Ungheni); *a lua pe cineva cu zburlita* (Sineşti, Ungheni) ş.a. (Folclor 1986: 156–163).

e) din câmpia Sorocii: *a îmbla cotcodăcind ca găina fără ou* = „a umbla fără treabă" (Japca, Camenca); *cată sfadă cu lumânarea* (Holoşnița. Soroca) este o versiune din partea locului pentru *caută ceartă cu lumânarea*, de largă circulație; *a se afla în vârful scării* = „a ocupa un loc de vază în societate"; *a avea cap rar* = „a fi uituc" (probabil o creație locală); *a da cuie* (*cuiva*) =„ a susține (pe cineva) la comiterea unor fapte rele"; *de pe vremea osândei* = „de demult tare"; *a prinde bondarii pe vale* = „a nu avea ocupație serioasă"; *a şti pe dracul*, *cum şede pe oală* (în care se află o comoară!) = „a şti multe, de toate"; *a fi bun de uns cu oloi şi dat la gunoi* (prin armonia sonoră, exemplul dat probează faptul că modelul lui Creangă este constant şi funcționează în limbajul popular); *când a face treuca picioare şi broasca musteți*; *a se izbi ca piatra la deal*; *a fi frumos nu pe un sat, dar pe zece*; *are să-mi ieie mersul?!* ş.a. (Folclor 1989: 197–211). Evidențiem cele câteva unități frazeologice regionale vesele şi hazlii, care surprind prin originalitate şi inedit: *a îmbla cotcodăcind ca găina fără ou*, *când a face treuca picioare şi broasca musteți*.

După 31 august 1989, când a fost adoptată *Legea RSSM cu privire la revenirea limbii moldoveneşti la grafia latină în Republica Moldova*, la Chişinău au fost editate câteva lucrări importante de folclor românesc şi mai multe monografii ale satelor din Republica Moldova, în care există un bogat şi variat repertoriu de unități frazeologice regionale.

Nicolae Donțu

Cercetările folclorice efectuate de dialectologul basarabean Petre Ştefănucă în Valea Nistrului de Jos în vara şi toamna anilor 1932, 1934 şi 1935 i-au trezit pasiunea (pe atunci) tânărului învățător Nicolae Donțu pentru cunoaşterea şi culegerea creațiilor folclorice. El îi adresează o scrisoare profesorului Petre Ştefănucă, cerând unele sfaturi, la care acesta îi răspunde neîntârziat, dându-i câteva repere prețioase.

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

În primăvara lui 1944, Nicolae Donțu (n. 1912 la Talmaza, Ştefan Vodă), împreună cu alți învățători din sat, se refugiază în România, județul Muscel, unde a activat în domeniul învățământului până la pensionare. „Între anii 1934–1944 am cules peste 400 de creații folclorice de la țăranii din satele Talmaza, Ermoclia şi Cioburciu din județul Tighina, pe unde am funcționat ca învățător”, scrie Nicolae Donțu în *Prefață* la volumul *Talmaza*, *Ermoclia*, *Cioburciu*. *Tezaur folcloric* din 1999 (Donțu 1999: 15). Date fiind vremurile grele, Nicolae Donțu nu a reuşit să le publice, iar o bună parte dintre aceste producții folclorice adunate s-au pierdut. Textele – câte au mai rămas, ca prin minune, din acel manuscris – reprezintă diferite specii folclorice: *cântece*, *strigături*, *colinde*, *hăituri*, *snoave*, *ghicitori*, *proverbe şi zicători*, *expresii* ş.a. Abia după şase decenii de la culegerea acestor texte originale, ele au văzut lumina tiparului în 1999 la Chişinău, datorită străduințelor folcloristului Grigore Botezatu şi lui Vasile Grosu. În volum, pe lângă proverbe şi zicători, editorul includ, la rubrica *Expresii din graiul basarabean*, şi 73 de unități frazeologice regionale auzite în comuna Talmaza din județul Tighina. Dintre acestea, citățm câteva: *îmbli parcă eşti zdohnit* = (*peiorativ*) „umbli de parcă eşti mort”; *i-o dat foc în turetci* = „(i-)a pus în vedere, (l-)a avertizat”; *prost de n-are marjini* = „prost de tot”; *uns cu zâle* (despre unul prea slab); *nu-i suflă nimeni în borş* = „nu îndrăzneşte nimeni să-l contrazică”; *aşa-i când prinde calicul la traistă* = „când ajunge înstărit”; *i-o chicat lapte-n păsat* = „a dat norocul peste el”; *dezlegați calul de la gard* = „hotărâți-vă, înțelegeți-vă”; *i-au dat chişca* = „l-au întrecut”; *l-o făcut oghială de câine* = „l-a batjocorit”; *grăieşte cu gura altuia* = „nu se gândeşte ce spune” ş.a. (Donțu 1999: 65–66).

Recent, colaboratorii Sectorului de Folclor al Academiei de Ştiințe a Moldovei au editat două volume fundamentale, intitulate *Folclor românesc de la est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului*. Secțiunea foarte bogată şi variată de *Proverbe*, *zicători*, *expresii figurate* din volumul al doilea, realizată de cercetătoarea Maria Mocanu, selectează exemple din fondurile Arhivei de Folclor a Republicii Moldova. „Materialul prezintă interes prin graiul local, pe care îl reproducem cu fidelitate, majoritatea proverbelor, zicătorilor, expresiilor figurate fiind de origine direct populară, astfel lexicul este lipsit de construcții forțate”, constată Maria Mocanu (Mocanu 2009: 312).

Materialul propus ne permite să tragem concluzia că, în această zonă folclorică, limba vie păstrează o seamă de unități frazeologice regionale originale: *umbli după somn ca şerpii după lapte* (Cioburciu, Slobozia); *nu-nțelegi niş şăpti lefti* (Delacău, Grigoriopol); *sî poartî cu dânsul ca cu oul şeal cloşit* (Delacău, Grigoriopol); *nu-i cu toatî apa* (Delacău, Grigoriopol); *m-o bătut ca măru* (Delacău, Grigoriopol); *grăieşti ca moara* (Delacău, Grigoriopol); *trăiesc ca dracu-n apî* (Delacău, Grigoriopol); *am rămas cu jelea-n pumn* (Delacău, Grigoriopol); *înoată ca ќeatra la fund* (Butor, Grigoriopol); *n-am luat niş un capât di aţî* (Târnauca, Slobozia); *ca şi când ari muşti-n nas* = îi fudul (Târnauca, Slobozia); *îi trăi ca apa-n sûr* (Târnauca, Slobozia); *îi sărac di puti* (Târnauca,

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

Slobozia); *di când îs cucii cei albi* = demult (Târnauca, Slobozia); *s-a-mplut di ĝini ca broasca di păr* (Caragaş, Slobozia); *aista-i bun di trimis după moarti* (Caragaş, Slobozia); *ńi-o scăpat sărâśia-n casî* (Caragaş, Slobozia); *s-amesticî ca sarea-n ќisăliţî* (Caragaş, Slobozia); *di când lupќii śii tărcaţ* = demult tare (Caragaş, Slobozia); *nu-i niśi di śapa śoarii* (Tocmagiu, Grigoriopol); *sî temi şî de buruieni* (Tocmagiu, Grigoriopol); *am nimerit ca niercurea la stânî* (Tocmagiu, Grigoriopol); *sî faşi mort ca fasula-n căldari* (Tocmagiu, Grigoriopol); *a rămas numai umbra din el* = slab (Tocmagiu, Grigoriopol); *curat cu capu-n cahlî* = murdar (Tocmagiu, Grigoriopol) ş.a. (Mocanu 2009: 312–330).

La sfârşitul secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea, la diferite edituri din Chişinău şi de peste Prut apar o serie de cărţi dedicate cercetării istoriei satelor din Republica Moldova. Unii autori, simultan cu studierea istoriei satului respectiv, au inclus în aceste volume şi un repertoriu bogat şi variat de unităţi frazeologice, proverbe, zicători. În continuare ne vom referi la câteva apariţii editoriale mai importante, cu specific istoric, care conţin şi unele vorbe bătrâneşti, cu o încărcătură semantică distinctă.

Se cere menţionat faptul că, atunci când îşi propun să includă în volum şi compartimentul *Producţii folclorice*, autorii de monografii ale satelor au nevoie de mai mult timp pentru a le aduna, pentru atingerea acestui obiectiv fiind necesară o pregătire adecvată.

Istoricul Alexandru Furtună, cu o bogată experienţă a cercetărilor de teren, este preocupat de câteva decenii de culegerea, publicarea şi cercetarea materialului etnofolcloric existent în localităţile din Basarabia. În acest răstimp, el a adunat un impresionant material frazeologic şi paremiologic, pe care l-a folosit la publicarea unor monografii, articole ştiinţifice etc.

Iată o serie de unităţi frazeologice regionale colectate de autor în satul lui natal Hiliuţi, incluse într-un prim volum dedicat acestei aşezări: *a avea casă mare cât o dugheană*; *a ninge până la crucea bisericii*; *a nu sta nici cât ai scăpăra un chibrit*; *a nu te spăla cu toate apele mergătoare* (când te batjocoreşte cineva) sau *cu toate apele Prutului*; *a nu da* (*cuiva*) *nici cât o unghie*; *a i se împuţi brânza* = „a se sfădi”; *a se înţelege de cuvânt*, *dar nu de topor* (*de ciomag*); *a nu-i fi gura bolnavă*; *a nu fi un cap de om*; *a fi plin cu vârf*, *cu pătăşti*; *a se scăpa ca porcul la zăr*; *a bate duminica la uşă*; *a cădea în căleap*; *a nu fi gospodar cum din câine cojocar*; *a şedea ca câinele pe hat*; *a lua de la talpă*; *a-şi rupe hangul*; *a avea dar de prostie*; *a avea pepeni muraţi* = „a trage nădejde la ceva” ş.a. (Furtună 1998: 196–197).

După doi ani, revenind cu noi mărturii despre satul natal, în altă monografie, Alexandru Furtună supune atenţiei publicului un alt set de frazeologisme populare din Hiliuţi. Multe dintre aceste unităţi frazeologice sunt însoţite de context; alteori, autorul explică proveniența lor, pornind de la datele istorice ale unor expresii larg răspândite în timpuri străvechi: *bătaie* ca *din cer ploaie*; *a apuca prăjina*; *a* (*nu*) *avea scaun la cap*; *a da mâna*; *a se rupe hangul*; *a fi*/*a nu fi scos în prăjină*; *a da*

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

buluc; *a muri ca un pui*; *a nu fi un cap de om*; *a avea*/*a nu avea nas*; *a-şi păta obrazul*; *a o lua hăisa* = „pe cale nedreaptă”; *a fi căldă*(*ră*)*rit de cap* = „ameţit, înnebunit” ş.a. (Furtună 2000a).

Autorul monografiei încearcă, de asemenea, să explice originea a 14 unităţi frazeologice cu substrat istoric, mitologic etc., de exemplu: *a da halca în cineva*. *O dat halca în voi*, li se zicea copiilor zburdalnici, neastâmpăraţi[1] (Furtună 2000a: 193–199).

În anul 2000, la Editura Museum din Chişinău a apărut un volum consacrat satului Cornova din raionul Ungheni, semnat de un colectiv de autori. Secţiunea de *Expresii*, *zicători*, *proverbe*, realizată de Alexandru Furtună, include circa 200 de unităţi frazeologice şi paremiologice adunate în urma cercetărilor de teren, precum şi materiale colectate în vara anului 1931, la Cornova, de echipa monografică condusă de profesorul Dimitrie Gusti, fondatorul Şcolii sociologice de la Bucureşti: *a veni un cârd de frig*; *a fi bun de cap* = „a învăţa, a prinde uşor”; *a mânji vremea*; *a fi flămând de pământ*; *a-şi descărca inima*; *a petrece mai multe treturi* (*rânduri*) *de oameni*; *a nu năcăjî cu limba*; *a fi parcă dres cu sărbuşcă*; *a fi ca paingunul în faţa cuiva*; *a fi om ca o brânduşă*; *a fi tot într-un sânge*; *a nu şti niciun cap de aţă*; *a nu fi os din osul omului*; *a trăi la hurtă*; *a se pune în veacul veacului*; *a fi mâncat de griji*; *a fi sămânţă de porc*; *a şedea cu mâinile-n şold*; *a nu găsi* (*pe cineva*) *pe şapte sate*; *a aştepta hârtie ca pe ziua Paştelui*; *a sfârâi inima* (în cineva); *a fi încărcat ca un bursuc*; *a şedea ca tărâţa*; *a pune capul în foc* ş.a. (Furtună 2000b: 278–289).

Cele mai multe exemple cu largă circulaţie pe teritoriul de limbă română alternează cu altele, mai puţine, reprezentative pentru localităţile cercetate: *a cădea în căleap*, unde *căleap* (*reg*.) înseamnă *răşchitor mic*; *a trăi la hurtă* (vezi şi locuţiunea adverbială *la hurtă* /*reg.*/) = „la întâmplare, fără alegere”; *a fi plin cu vârf*, *cu pătăşti*, *pataşcă* (*reg.*) însemnând un mijloc de transport mai rudimentar; *a fi parcă dres cu sărbuşcă*, în care *sărbuşca* (*reg.*) este un preparat culinar; *a fi căldă*(*ră*)*rit de cap* – apărută pe baza nucleului verbal *a căldărări*, creaţie inedită, cu sens peiorativ „a bea vin cu căldarea”, sau *a da halca în cineva* (cf. tc. *halka*), în care halcaua este un „cerc de fier prin care se arunca, din galop, sulița la jocul oriental numit gerid”, al cărui nucleu nominal constituie o mărturie istorică despre viaţa socială a Moldovei istorice[2].

Alte unităţi frazeologice specifice graiurilor româneşti de la Est de Prut zac undeva, uitate de vreme, în manuscrise, fonduri arhivistice, arhive de folclor, arhive personale, cărţi, culegeri de materiale, reviste, ziare etc. ale timpului, care urmează să fie descoperite.

[1] Atât din cronica lui Ureche, cât şi din descrierile călătorilor reiese că moldovenilor le plăceau jocurile militare. Se pare că a doua zi de Paşti se organizau astfel de întreceri. Unii se distingeau la „halcá”, un inel mare prins cu o frânghie de un stâlp, pe care un călăreţ trebuia să-l ia cu lancea din galopul calului. O altă întrecere consta în săgetarea unei căciuli aruncate în sus, tot din galopul calului (Panaitescu 1957: 405).

[2] Cf. nota anterioară.

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

În concluzie, unităţile frazeologice regionale de la Est de Prut nu s-au aflat în meritată măsură în centrul atenţiei lingviştilor şi până în prezent nu le-au fost consacrate studii sau monografii temeinice. Cu toate acestea, de-a lungul timpului, au existat unele preocupări şi tentative de a cerceta tezaurul frazeologic al limbii române, iar în publicaţiile vremii, după cum reiese din cele expuse mai sus, apar dispersate unităţi frazeologice regionale cu o mare putere de expresivitate, care, într-un viitor apropiat, urmează să constituie obiectul unor investigaţii ştiinţifice speciale.

Constituind un indiciu al vechimii şi bogăţiei limbii române, frazeologismele specifice graiurilor locale, prin varietatea lor şi multitudinea de aspecte şi nuanţe stilistice, ar putea oferi noi date lingvistice, etnografice, folclorice, istorice, arheologice etc., contribuind substanţial la studierea şi cunoaşterea aprofundată a limbii române.

BIBLIOGRAFIE

Arbure 1898 = Zamfir C. Arbure, *Basarabia în secolul XIX*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice Carol Göbl.

Corneanu 1952 = Leonid Corneanu, *Culegere de proverbe*, *zicători*, *gâcitori*, *cimilituri şi expresii norodnice moldoveneşti*, Chişinău, Editura Şcoala Sovietică.

Cornfelid 1940 = L.E. Cornfeld, *Zâcători*, *gâşitori şi şinghilituri vechi moldoveneşti*, partea I, Tiraspol, Editura de Stat a Moldovei.

Coşeriu 1940a = Eugen Coşeriu, *Material lingvistic basarabean*, în „Arhiva, Revistă de istorie, filologie şi cultură românească” (Iaşi), anul XLVII, nr. 1–2, p. 228–246.

Coşeriu 1940b = Eugen Coşeriu, *Material lingvistic şi folcloric*, în „Revista critică” (Iaşi), anul XIV, nr. 2–3, p. 159–173.

Crijanovschi 2011 = Andrei Crijanovschi, *Cuvânt-înainte*, în *Profesorul Nicanor Rusu. Studii. Articole. Traduceri*, ediţie îngrijită, cuvânt-înainte şi texte stabilite de Andrei Crijanovschi, Chişinău, Editura „Profesional Service” SRL.

Donţu 1999 = Nicolae Donţu, *Talmaza*, *Ermoclia*, *Cioburciu*. *Tezaur folcloric*, ediţie îngrijită de Vasile Grosu şi Grigore Botezatu, Chişinău, Editura Reclama.

Folclor 1973 = *Folclor din părţile Codrilor*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Folclor 1982 = *Folclor din Buceac*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Folclor 1983 = *Folclor din Nordul Moldovei*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Folclor 1986 = *Folclor din stepa Bălţilor*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Folclor 1989 = *Folclor din Câmpia Sorocii*, Chişinău, Editura Ştiinţa.

Furtună 2000a = Alexandru Furtună, *Noi mărturii arheologice*, *istorice*, *etnofolclorice despre Hiliuţi*, Chişinău, Editura Civitas.

Furtună 2000b = Alexandru Furtună, *Expresii*, *zicători*, *proverbe*, în *Cornova*, vol. coord. de Vasile Şoimaru, Chişinău, Editura Museum.

Holban 1943 = Theodor Holban, *Monografia judeţului Bălţi*, în „Viaţa Basarabiei”, Chişinău, anul XII, nr. 3–4, p. 89–122.

I. Furtună, A. Furtună 1998 = Iacob Furtună, Alexandru Furtună, *Satul Hiliuţi raionul Râşcani în contextul istoriei Moldovei* (*Basarabiei*) (*1575–1998*), Bucureşti, Editura Semne.

Junghietu, Moraru 1984 = *Căutătorii de perle folclorice (texte folclorice culese de scriitori moldoveni contemporani)*, selecţie, alcătuire, îngrijirea textelor, cuvânt introductiv şi glosar de E.V. Junghietu şi S.G. Moraru, Chişinău, Editura Ştiinţa.

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)

Madan 1991 = Gheorghe V. Madan, *Suspine. Poezii populare din Basarabia*, cu o prefață de G. Coşbuc, în „Basarabia" (Chişinău), nr. 5, p. 10–15.
Mocanu 2009 = Maria Mocanu, *Proverbe, zicători, expresii figurate*, în *Folclor românesc de la Est de Nistru, de Bug, din nordul Caucazului* (*Texte inedite*), vol. II, alcătuirea, îngrijirea textelor, comentarii, glosar, bibliografie, imagini: Nicolae Băieşu, Grigore Botezatu, Ion Buruiană, Mariana Cocieru, Tudor Colac, Ana Graur, Lilia Hanganu, Andrei Hâncu, Maria Mocanu, Chişinău, Tipografia Centrală, p. 312–330.
Panaitescu *et al*. 1957 = P.P. Panaitescu, Valeria Costăchel, A. Cazacu, *Viaţa feudală în Ţara Românească şi Moldova* (*sec. XIV–XVII*), Bucureşti, Editura Ştiinţifică.
Popovschi 1940 = Nicolae Popovschi, *Din negura trecutului*. *Crâmpeie de amintiri*, Partea I. *Copilăria*, Chişinău, Tipografia „Tiparul Moldovenesc", p. 39–80.
Rusu 1961 = Nicanor Rusu, *Despre expresivitatea limbii vorbite*, în „Analele ştiinţifice ale Institutului de Limbă şi Literatură al A.Ş. din R.S.S.M." (Chişinău), vol. X, p. 161–174.
Zanne 1895–1912 = Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia*, *Bucovina*, *Ungaria*, *Istria şi Macedonia*, Bucureşti, Stabilimentul Grafic I.V. Socec.

THE CONTRIBUTION OF THE ROMANIAN BASARABIAN SCHOLARS TO THE VALUATION OF THE REGIONAL PHRASAL UNITS FROM THE EASTERN SIDE OF THE PRUT RIVER

ABSTRACT

Collecting, publishing and studying the regional phrasal units from the Eastern side of the Prut River, as well as from other parts of the Romanian area, present a particular importance for the Romanian linguistics and for the research of the Romanian language evolution. Simultaneously, their valuation deserves special attention from the researchers in this field, because they can offer very valuable and suggestive scientific data about Romanian language.

Since the end of XIXth century until the present, a number of well-known linguists, folklorists and famous writers have substantially contributed to collecting, publishing and studying of words full of wisdom scattered in the popular idioms. In various publications of the time: monographs, dictionaries, regional vocabularies, textbooks, brochures, regional folklore collections, specialized magazines, volumes of memories, books on the history of the villages, studies, articles, newspapers etc., besides proverbs, sayings, there were also included a number of authentic regional phraseological units, gathered carefully by the Basarabian researchers in the Romanian idioms from the East of the Prut.

This article aims to highlight the contribution of some Basarabian Romanian scholars to the valuation and the introduction of regional phrasal resources into the linguistic circuit.

Keywords: *phraseological unity*, *phraseology*, *popular idiom*, *regional lexicon*, *Romanian language.*

BDD-A30156 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:12:21 UTC)